

Art Romànic

Sant Ramon de Roda d'Isàvena

per Ramon Vall Rimblas

Les festes de Nadal de 1170 tingueren una especial celebració a Roda d'Isàvena. El que avui és un poble d'un centenar escàs d'habitants, situat dalt d'un turó al que fins fa quatre dies, només s'hi arribava a peu o amb cavalleria, era aleshores el cap d'una canònica que depenia del bisbat de Lleida. Fins feia ben poc temps havia estat la seu del bisbat ribagorçà de Roda-Barbastre, enclavat a cavall de Catalunya i Aragó, i que, arran de la conquesta de Lleida, fou traslladat a aquella ciutat l'any 1149. El que havia d'esdevenir el primer comte-rei, Alfons el Cast, fill de Berenguer IV i de Petronil·la, essent un noi de tretze anys d'edat, hi passà aquelles festes per tal de presidir la cerimònia del trasllat del cos del que n'havia estat bisbe, sant Ramon de Roda.

La presència de l'hereu del tron a la seu ribagorçana obeïa, sens dubte, a la voluntat dels seus pares d'afermar-li l'autoritat davant de les dues comunitats que s'acabaven de federar, donades les especials característiques del lloc, molt relacionat amb l'una i l'altra.

Sant Ramon, de nom Ramon Guillem, havia nascut a Durban, al país de Foix. Era prior de la canònica agustiniana de Sant Serní de Tolosa quan, l'any 1104, el rei Pere de Navarra i Aragó se l'emmenà al seu reialme per fer-lo bisbe de Barbastre-Roda. Aquesta doble denominació era recent. Fins feia quatre anys el bisbat s'anomenava simplement de Roda, ja que Barbastre no fou reconquerit fins l'any 1000; ran d'aquest fet, i volent-li donar un nou impuls, es decidí traslladar la seva seu a Barbastre intitulant-se, per això, de Barbastre-Roda.

Sarcòfag de Sant Ramon.

Abans de què Ramon se'n possessionés, moria Pere I i accedia al tron Alfons I. Les relacions amb el rei -que es preveïen cordials amb Pere- esdevingueren difícils amb Alfons: no congeniava l'esperit bel·licós del rei, dit ben justament "el Bataller", amb el tarannà pacífic de Ramon, de manera que tingué un pontificat amarg. A la malvolença reial -que es traduïa en el recolzament que el rei donava a les reivindicacions del bisbe d'Osca de part del territori de Roda- s'hi ajuntaven les del bisbe d'Urgell, que també fou canonitzat, sant Ot, i les sovintejades depredacions de béns del bisbat per part d'alguns nobles i cavallers. Foren tantes les adversitats que tingué de suportar Ramon, que l'any 1116, s'exilià del seu bisbat.

Sembla que la reconciliació amb el rei i el retorn del prelat, que tingué lloc tres anys després, es degué a la mediació prop del rei dels barons

La Visitació i l'Anunciació.

Sant Ramon.

d'Erill. Aquesta baronia, assentada bàsicament a la que avui anomenem vall de Boí, es trobava encerclada per les possessions que tenia el bisbe al Barravés, que li impediè la seva expansió. El bisbe Ramon enfeudà a Ramon-Pere d'Erill les seves pertinençes del Barravés, a canvi de l'ajuda que li prometia en la defensa dels drets episcopals; tot i que el pacte establert no ho esmenta específicament, sembla que una de les contraprestacions més valuoses consistí en

l'ajuda prestada pels Erill en el reconciliació amb el rei, amb el que mantenien molt bones relacions. Ramon retorna a Roda l'any 1119 i des

causa que els influís a l'hora de bastir els nous temples de la baronia. En el seu exili, a l'any 1117, intervé en la consagració de la catedral de Sant

1135 i 1143, encarregà al canonge Elies, que havia conviscut amb el sant, la redacció de la "vita sancti Raimundi"; i al final del seu pontificat traslladà el seu cos a una urna de marbre. La devoció continuà augmentant, prenent tal volada que es decidí construir un nou sepulcre pel sant, al que fou traslladat el dia 27 de desembre de l'any 1170. Fou per assistir a aquesta cerimònia, com hem dit, que el que havia de ser Alfons el Cast passà el dia de Nadal d'aquell any a Roda d'Isàvena.

El sepulcre on es deposità el sant cos és un magnífic exemplar de l'escultura policroma de l'època, relacionat estilísticament amb el pòrtic de Sant Miquel d'Estella. Tota la seva decoració gira entorn del misteri de Nadal. Al frontis hi veiem les escenes de l'Anunciació, la Visitació, el Naixement i l'Adoració dels Reis. A un costat hi ha la Fugida a Egipte. I a l'altre s'hi representa sant Ramon exercint les seves funcions episcopals. Descansa sobre quatre pilars que representen uns àngels que duen els atributs dels evangelistes. Aquestes figures no semblen pas de la mateixa mà que les del sarcòfag: tenen una correcció i perfecció d'acabat que contrasta amb l'infantilisme de les escenes nadalenques de l'arca, més properes a les dels antependis decorats amb estuc, característiques del darrer romànic a les terres de ponent.

Ens ha semblat escaient, com a estrenes del Nadal d'enguany, recordar les festes que fa més de vuit-cents anys tingueren lloc en aquests dies a Roda i oferir-vos les imatges que, des d'aleshores decoren el sepulcre del seu sant Ramon, fent vots per que, a tots, ens encomanin la seva senzillesa i ingenuïtat.

El Naixement.

L'Adoració dels Reis.

La Fugida a Egipte.

d'aleshores pren part en les campanyes del rei: el veiem a Fraga l'any 1122 i a Andalusia el 1125; retorna, però, tan extenuat d'aquesta campanya, que no pot arribar a la seva seu i mor a Osca el 21 de juny de l'any 1126.

La seva procedència occitana i els contactes que mantingué quan el seu exili ajudaren a que el seu esperit delicat estigués obert a les novetats artístiques d'Europa. La seva bona relació amb els Erill, a ben segur, fou

Lliser al Coserans, decorada, per cert, amb unes pintures enquadrades dintre del cercle del Mestre de Pedret que tant treballà després a les valls pallareses veïnes de la de Boí. I l'any 1123 sant Ramon consagrava les dues magnífiques esglésies de Taüll. Quina intervenció tingué Ramon en la decoració de Taüll? No ho sabem amb certesa. Però no sembla pas casual el que l'oratori del claustre de Roda que havia fet construir sant Ramon uns anys abans, tingués unes pintures relacionades amb el Mestre de Santa Maria de Taüll. Com tampoc, com ha fet notar En Joan Alinaud, que l'activitat d'aquest mestre arribi a Berlanga i a Maderuelo, precisament en uns anys en què hi senyorejaven Alfons el Bataller quan pretenia el regne de Castella.

La fama de la santedat de Ramon s'estengué immediatament després de la seva mort: Gaufred, que el succeí a la seu de Roda entre els anys